

Jakub Bieniek

Bezpieczeństwo i obronność jako nowe dyscypliny naukowe

Obronność - Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej nr 2, 5-15

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

AUTOR
mgr Jakub Bieniek

RECENZENT
dr hab. Witold Lidwa

BEZPIECZEŃSTWO I OBRONNOŚĆ JAKO NOWE DYSCYPLINY NAUKOWE

Wprowadzenie

Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego¹ wprowadzony został nowy podział obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych. Przeszły funkcjonować nauki wojskowe, a utworzono dwie nowe dyscypliny, jakimi są nauki o bezpieczeństwie oraz nauki o obronności. Dyscypliny te należą do dziedziny nauk społecznych w obszarze nauki społeczne.

Wprowadzenie dwóch nowych dyscyplin stwarza potrzebę określenia przedmiotu badań każdej z nich. Wstępna analiza pojęć „bezpieczeństwo” i „obronność” wskazuje, że obejmują one zakres problemowy znacznie szerszy niż ten w naukach wojskowych.

Celem artykułu jest próba przedstawienia przedmiotu badań nauk o bezpieczeństwie i nauk o obronności. Należy jednak zaznaczyć, że poruszane w artykule kwestie mają charakter ogólny, wyłącznie nakreślający pewien obszar w ramach opisywanych zagadnień.

Problem badawczy przyjęty w poniższym artykule został sformułowany w postaci pytania: **co może stanowić przedmiot badań w naukach o bezpieczeństwie, a co w naukach o obronności?**

W celu rozwiązania przedstawionego problemu badawczego dokonano analizy literatury i zaprezentowano wybrane zagadnienia związane z bezpieczeństwem oraz obronnością. W artykule autor odnosi się nie tylko do bogatej literatury przedmiotu, lecz także do dokumentów normatywnych związanych z omawianymi kwestiami. Wśród tych dokumentów wyróżnić można m.in.: Konstytucję RP, Strategię Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, Strategię Obronności Rzeczypospolitej Polskiej oraz obowiązujące ustawy.

Z uwagi na to, że w przekonaniu autora, nauki o obronności zawierają się w naukach o bezpieczeństwie, w pierwszej kolejności omówione zostaną kwestie dotyczące obszaru badawczego nauk o bezpieczeństwie. Na-

---

¹ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych.

stępnie przedstawione zostaną obszary badawcze związane z obronnością, a w części końcowej zamieszczono wnioski z poniższych treści.

Pojęcie bezpieczeństwa jest pojęciem bardzo szerokim i różnie definiowanym przez naukowców. Wszyscy jednak zgodnie podkreślają jego znaczenie w funkcjonowaniu państwa i zapewnieniu odpowiedniej ochrony obywateli.

W ujęciu słownikowym bezpieczeństwo to *stan niezagrożenia, spokoju, pewność*². Według R. Zięby, *w znaczeniu ogólnospołecznym bezpieczeństwo obejmuje zabezpieczenie potrzeb: istnienia, przetrwania, pewności, stabilności, tożsamości (identyczności), niezależności, ochrony poziomu i jakości życia. Bezpieczeństwo, będąc naczelną potrzebą człowieka i grup społecznych, jest zarazem podstawową potrzebą państw i systemów międzynarodowych: jego brak wywołuje niepokój i poczucie zagrożenia*³.

Powyższa definicja traktuje bezpieczeństwo jako najwyższą wartość w życiu każdego człowieka oraz narodów. Jest to pierwotna potrzeba egzystencjalna wszystkich jednostek, grup społecznych i państw. W swojej teorii A. Maslow także uznaje bezpieczeństwo za potrzebę podstawową. W hierarchii potrzeb Maslowa bezpieczeństwo znajduje się na niższej pozycji. Zgodnie z teorią, zaspokojenie potrzeb wyższego rzędu jest możliwe tylko wtedy, gdy człowiek zrealizuje potrzeby niższego rzędu. Aby zaspokoić potrzebę przynależności, szacunku czy samorealizacji najpierw należy zapewnić poczucie bezpieczeństwa.

Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego określa bezpieczeństwo jako *stan, który daje poczucie pewności i gwarancje jego zachowania oraz szansę do doskonalenia. Jest to jedna z podstawowych potrzeb człowieka, sytuacja odznaczająca się brakiem ryzyka utraty czegoś, co człowiek szczególnie ceni, na przykład: zdrowia, pracy, szacunku, uczuć, dóbr materialnych*⁴. Z przytoczonej definicji wynika, że brak bezpieczeństwa może wywołać obawy, niepokój i poczucie zagrożenia, co w konsekwencji może doprowadzić do zakłócenia hierarchii potrzeb człowieka.

Szeroki zakres znaczeniowy bezpieczeństwa sprawia, iż staje się ono pojęciem wielowymiarowym. W. Kitler rozróżnia trzy powiązane wzajemnie wymiary bezpieczeństwa: wymiar jednostkowy, wymiar narodowy oraz wymiar międzynarodowy⁵.

Bezpieczeństwo w wymiarze jednostkowym to poczucie bezpieczeństwa każdego obywatela, jego ocena stanu zagrożenia. W zależności od rejonu kraju, osobistych doświadczeń, wiedzy o faktycznym stanie prze-

---

² Słownik języka polskiego, t. I, Wyd. PWN, Warszawa 1978, s. 147.

³ R. Zięba, *Pojęcie i istota bezpieczeństwa państwa w stosunkach międzynarodowych*, „Sprawy Międzynarodowe” nr 10 z 1989 r., s. 50.

⁴ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2002, s. 13.

⁵ W. Kitler, *Obrona cywilna (niemilitarna) w Polsce*, MON, Warszawa 2002, s. 15.

stępczości, czy też opinii lokalnych mediów, poczucie bezpieczeństwa może być różne.

Narodowy wymiar bezpieczeństwa to odczucia ogółu obywateli, a także bezpieczeństwo kraju jako całości.

Wymiar międzynarodowy bezpieczeństwa to pozycja kraju na arenie międzynarodowej, pakty militarne, gospodarcze, dostępność surowców itd.

Jeszcze szerzej bezpieczeństwo traktuje B. Balcerowicz, uważając, że należy je postrzegać w dwóch aspektach: wewnętrznym i zewnętrznym oraz w czterech wymiarach: jednostkowym, grupowym, narodowym/państwowym, międzynarodowym. W ujęciu ogólnym bezpieczeństwo wewnętrzne oznacza stabilność i harmonijność danego organizmu bądź systemu, a bezpieczeństwo zewnętrzne oznacza brak zagrożenia ze strony innych podmiotów.

Autor ten dzieli bezpieczeństwo według następujących kryteriów:

- podmiotowego – na: narodowe i międzynarodowe;
- przedmiotowego – na: polityczne, wojskowe, gospodarcze, społeczne, kulturowe, ekologiczne i informacyjne;
- przestrzennego – na: lokalne, subregionalne, regionalne, ponadregionalne i globalne;
- czasu – na: stan bezpieczeństwa i procesy bezpieczeństwa;
- sposobu organizowania – na: unilateralne (hegemonizm, izolacjonizm, neutralność, niezaangażowanie) i multilateralne (sojusze, bezpieczeństwo zbiorowe, bezpieczeństwo kooperacyjne itd.)⁶.

Analiza powyższych definicji nasuwa wniosek, że obejmują one szeroki obszar badawczy, traktujący bezpieczeństwo w różnych aspektach i wymiarach. Złożoność powyższej tematyki odnosi się nie tylko do kwestii teoretycznych i rozważań nad istotą bezpieczeństwa, lecz także do wielu praktycznych działań, realizowanych w celu zapewnienia bezpieczeństwa jednostki i grupy.

Wśród dalszych elementów stanowiących przedmiot badań nauk o bezpieczeństwie wyróżnić można istniejące systemy bezpieczeństwa i ich funkcjonowanie na poszczególnych poziomach. Systemy bezpieczeństwa mogą obejmować działania instytucji o charakterze międzynarodowym, państwowym, rządowym i samorządowym, przedsiębiorców i organizacji społecznych.

Bezpieczeństwo narodowe stanowi jeden z zasadniczych kierunków działalności państwa związanej zarówno z rozwojem w czasie pokoju, jak i funkcjonowaniem w czasie wojny. Stanowi ono o zdolności państwa do prowadzenia skutecznego przeciwdziałania oraz eliminacji zagrożeń dotyczących obywatela i całego państwa. Dziedzina bezpieczeństwa ma cha-

---

⁶ Por. B. Balcerowicz, *Bezpieczeństwo polityczne Rzeczypospolitej Polskiej*, ZUMS BN, WSO, AON, Warszawa 2004, s. 7.

rakter kompleksowy i stanowi przedmiot zainteresowania całego aparatu władzy państwowej, administracji publicznej i gospodarki narodowej⁷.

W ujęciu przedstawianym powyżej mamy do czynienia z systemem bezpieczeństwa narodowego, który funkcjonuje, ale nie jest samodzielną i wyizolowaną strukturą państwową, a realizowane zadania dotyczące utrzymania bezpieczeństwa sprecyzowane są w kompetencjach wszystkich organów państwowych oraz podmiotów gospodarczych pełniących znaczącą rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa. Opierając się na obowiązujących strategiach, można określić trzy elementy decydujące o gotowości systemu bezpieczeństwa narodowego:

- gotowość podsystemu kierowania bezpieczeństwem narodowym,
- gotowość podmiotów wykonawczych administracji publicznej i gospodarki narodowej,
- gotowość mobilizacyjna i bojowa Sił Zbrojnych RP⁸.

Gwarancje bezpieczeństwa zapisane są w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Artykuł 5 stanowi, iż *Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli (...)*⁹. Tym samym, Konstytucja RP nakłada na władze publiczne obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa zewnętrznego i wewnętrznego państwa oraz porządku publicznego. W celu realizacji zapisów konstytucyjnych władze szczebla centralnego tworzą *Strategię Bezpieczeństwa Narodowego RP*, wyznaczając tym samym priorytety i cele strategiczne Rzeczypospolitej Polskiej w dziedzinie bezpieczeństwa. W dokumencie tym w skład bezpieczeństwa narodowego zalicza się bezpieczeństwo: zewnętrzne, wewnętrzne, militarne, obywatelskie, społeczne, ekologiczne, ekonomiczne oraz informatyczne i telekomunikacyjne¹⁰.

Strategia bezpieczeństwa narodowego jest dokumentem wyrażającym uzgodnione poglądy naczelnych organów państwa odpowiedzialnych za bezpieczeństwo kraju. W strategii podział sektorowy wyróżnia następujące rodzaje bezpieczeństwa:

- zewnętrzne,
- militarne,
- wewnętrzne,
- obywatelskie,
- społeczne (praca i polityka społeczna, nauka i edukacja, aktywne i sprawne społeczeństwo),

---

⁷ J. Wojnarowski, *Gotowość systemu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2010, s. 19.

⁸ Ibidem, s. 21.

⁹ *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483.

¹⁰ *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z roku 2007*.

- ekonomiczne (energetyczne, finanse, przemysłowy potencjał obrony, infrastruktura transportowa i łączności),
- ekologiczne,
- informacyjne i telekomunikacyjne.

Na bezpieczeństwo Polski oddziałują przede wszystkim procesy i zjawiska zachodzące w jej otoczeniu – w regionie, Europie i wspólnocie euroatlantyckiej. Znaczący wpływ na bezpieczeństwo ma dynamika stosunków w Sojuszu Północnoatlantyckim i Unii Europejskiej. Członkostwo Polski w UE stwarza warunki sprzyjające jej rozwojowi gospodarczemu i postępowi cywilizacyjnemu, jednocześnie przyczyniając się do zwiększenia bezpieczeństwa kraju¹¹. W strategii podkreślono, że bezpieczeństwo wymaga całościowego podejścia, gdyż zacierają się różnice między jego wewnętrznymi i zewnętrznymi aspektami. Osiągnięcie celów strategicznych jest warunkowane wykorzystaniem całego zakresu dostępnych instrumentów i działań politycznych, gospodarczych, wojskowych i dyplomatycznych.

Do poprawy bezpieczeństwa niewątpliwie przyczynia się również przynależność Polski do Unii Europejskiej oraz NATO, a także wspólna realizacja celów przez kraje członkowskie.

Wspólnota Europejska z założenia wpływa na bezpieczeństwo w takich obszarach, jak: gospodarka, handel, finanse czy przestrzeganie prawa. W ostatnich latach zacieśnia się także współpraca w ramach działań polityczno-militarnych, będących elementem drugiego filaru UE określanym jako Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa. Efektem tych wysiłków było utworzenie Grup Bojowych UE, które podobnie jak siły NATO, mają być jednostkami mobilnym przeznaczonymi do realizacji działań, takich jak: akcje humanitarne, zapobieganie konfliktom regionalnym, przeciwdziałanie upadkowi państwowości, prowadzenie operacji wymuszania i utrzymania pokoju, wspólne działania rozbrojeniowe, prowadzenie misji doradztwa i wsparcia¹².

Działania militarne mające zapewnić bezpieczeństwo na arenie międzynarodowej, w znacznie szerszym zakresie niż UE, prowadzone są w strukturach NATO. Wyraźny akcent położono na utrzymanie zdolności bojowej w celu zapewnienia gotowości do działań zapobiegających kryzysom i konfliktom oraz zarządzania w operacjach prowadzonych w ramach art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego i poza nim.

Założenia strategiczne systemu bezpieczeństwa narodowego, a także przynależność do struktur międzynarodowych i wzajemne wspieranie z innymi państwami to kolejne obszary, w jakich prowadzone mogą być badania naukowe w ramach dyscypliny nauki o bezpieczeństwie. Przedmiotem ba-

---

¹¹ Ibidem, s. 6.

¹² Por. M. Huzarski, *Zmienne podstawy bezpieczeństwa i obronności*, AON, Warszawa 2009, s. 56.

dań mogą być także Siły Zbrojne RP, które aktywnie uczestniczą w operacjach prowadzonych w ramach Sojuszu, a także odgrywają ważną rolę w systemie bezpieczeństwa narodowego.

Wszystkie opisane dotychczas obszary zostały przedstawione w sposób ogólny, nakreślający jedynie główne kierunki i obszary możliwych badań. Ze względu na szeroki zakres terminu bezpieczeństwo nie sposób opisać poruszane kwestie szczegółowo.

W dziedzinie nauk o obronności przedmiotem badań mogą być kwestie dotyczące funkcjonowania systemu obronności państwa, poszczególnych jego podsystemów, działalności administracji publicznej i innych podmiotów na rzecz obronności. Szeroki obszar stanowią także Siły Zbrojne, ich zadania, szkolenie i profesjonalizacja oraz udział w operacjach prowadzonych przez organizacje międzynarodowe, szkolenie wojsk, profesjonalizacja, a także szeroko pojęta sztuka wojenna.

Ukazując obszar tematyczny związany z obronnością, należy zacząć od przedstawienia, czym jest obronność. Według *Słownika terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego* jest to *jedna z podstawowych dziedzin działalności państwa, mająca na celu przeciwdziałanie wszelkiego rodzaju zagrożeniom*¹³, a więc można dodać – służąca zapewnieniu bezpieczeństwa.

W ujęciu węższym, obronność była raczej kojarzona z obroną narodową, powszechnie utożsamianą z obroną przed agresją, z przeciwstawieniem się zagrożeniom militarnym (wojennym). Podkreśla się jednak, że równie groźne jak wojna mogą być niektóre zagrożenia niemilitarne. Dlatego też w publikacjach spotkać można określenie „ochrona i obrona narodu”¹⁴.

Zgodnie z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej *obowiązkiem obywatela polskiego jest obrona Ojczyzny*¹⁵. Kolejnym aktem normatywnym podkreślającym rolę obrony w funkcjonowaniu państwa, a zarazem wskazującym zakres tematyczny obronności, jest ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej¹⁶. Ustawa podkreśla, że zadania z zakresu obronności należą nie tylko do organów władzy i administracji rządowej, instytucji państwowych, organów samorządu terytorialnego, lecz także do przedsiębiorców, organizacji społecznych oraz każdego obywatela.

Problematyka obronności jest również szeroko opisywana w Strategii obronności RP. Dokument ten jest strategią sektorową do Strategii bezpieczeństwa RP. Strategia obronności zawiera główne założenia funkcjonowania

---

¹³ *Słownik terminów...*, op. cit., s. 77.

¹⁴ Por. R. Jakubczak, *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku*, Bellona, Warszawa 2006, s. 227.

¹⁵ *Konstytucja...*, op. cit., art. 5.

¹⁶ Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku ochrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 1967 r. Nr 44, poz. 220 z póź. zm.).

obronności państwa. Określa także zadania i strukturę systemu obronnego państwa oraz wyznacza główne kierunki rozwoju poszczególnych jego podsystemów. Do głównych celów strategicznych w dziedzinie obronności należą:

- zapewnienie niepodległości i suwerenności Rzeczypospolitej Polskiej, jej integralności i nienaruszalności granic;
- obrona i ochrona wszystkich obywateli Rzeczypospolitej Polskiej;
- tworzenie warunków do zapewnienia ciągłości realizacji zadań przez organy administracji publicznej oraz inne podmioty właściwe w obszarze bezpieczeństwa narodowego (...);
- tworzenie warunków do podwyższania zdolności obronnych państwa, jak też zapewnienie gotowości do realizacji obrony w układzie narodowym i sojuszniczym;
- rozwijanie partnerskiej współpracy wojskowej z innymi państwami, zwłaszcza sąsiadami;
- realizacja zobowiązań wynikających z członkostwa Polski w NATO i Unii Europejskiej;
- zaangażowanie w międzynarodowe operacje reagowania kryzysowego (...)¹⁷.

Strategia zakłada utrzymanie odpowiedniej gotowości jako elementu dbałości o bezpieczeństwo w czasie pokoju, wystąpienia zewnętrznego zagrożenia państwa oraz zagrożenia agresją zbrojną. W tym celu określony został system obronności państwa, będący częścią składową systemu bezpieczeństwa narodowego. W skład systemu obronnego wchodzi: podsystem kierowania obronnością państwa, podsystem militarny oraz podsystem niemilitarny.

Podsystem kierowania obronnością państwa utworzony jest z organów władzy i administracji publicznej wraz z obsługującymi urzędami i niezbędną infrastrukturą oraz organów dowodzenia Sił Zbrojnych RP. Podsystem ten jest elementem podsystemu kierowania bezpieczeństwem. W myśl zapisów Konstytucji RP, Prezydent i Rada Ministrów sprawują władzę wykonawczą oraz są naczelnymi organami kierowania obronnością. Istotną rolę przypisaną jest Prezydentowi, który stoi na straży suwerenności i bezpieczeństwa państwa, nienaruszalności i niepodzielności jego terytorium oraz sprawuje zwierzchnictwo nad Siłami Zbrojnymi RP. Z kolei Rada Ministrów wykonuje zadania w ramach polityki zewnętrznej i wewnętrznej, zapewnia bezpieczeństwo zewnętrzne i wewnętrzne państwa oraz sprawuje ogólne kierownictwo w dziedzinie obronności¹⁸.

Istotą kierowania obronnością państwa jest podejmowanie przez właściwe organy władzy państwowej decyzji i działań uruchamiających poten-

---

¹⁷ *Strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2009, s. 8.

¹⁸ Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym..., op. cit., art. 4a–6.

cjał obronny państwa w przypadku zagrożenia. Przy podejmowaniu decyzji muszą być także uwzględniane współzależności między organami RP a organami państw członkowskich NATO i UE.

Podsystem militarny tworzą Siły Zbrojne RP. Stoją one na straży suwerenności i niepodległości narodu oraz jego bezpieczeństwa i pokoju. Ponadto Siły Zbrojne mogą brać udział w zwalczaniu klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków, akcjach poszukiwawczych i ratowania lub ochrony zdrowia i życia ludzkiego, współdziałają także z organami administracji publicznej w zakresie zarządzania kryzysowego¹⁹.

W założeniach strategii obronności Siły Zbrojne utrzymują gotowość do realizacji trzech rodzajów misji²⁰:

- zagwarantowanie obrony państwa i przeciwstawianie się agresji – w tym: wypełnianie zobowiązań sojuszniczych, udział w działaniach antyterrorystycznych w kraju i poza nim, udział w rozwiązywaniu konfliktu zbrojnego na obszarze odpowiedzialności NATO i poza nim, prowadzenie operacji obronnej na terytorium RP;

- udział w procesie stabilizacji sytuacji międzynarodowej oraz w operacjach reagowania kryzysowego i humanitarnych – w tym: udział w operacjach pokojowych i reagowania kryzysowego prowadzonych przez NATO, UE i ONZ, udział w operacjach humanitarnych prowadzonych przez organizacje międzynarodowe, rządowe i inne, współpraca w zakresie rozwoju i stosowania środków budowy zaufania i bezpieczeństwa;

- wspieranie bezpieczeństwa wewnętrznego i pomoc społeczeństwu – w tym: utrzymanie zdolności do realizacji zadań z zakresu monitorowania i ochrony przestrzeni powietrznej oraz wsparcie ochrony granicy lądowej i wód terytorialnych, prowadzenie działalności rozpoznawczej i wywiadowczej, pomoc władzom państwowym, administracji publicznej oraz społeczeństwu w reagowaniu na zagrożenia.

Podsystem niemilitarny, inaczej pozamilitarne struktury obronne, realizuje zadania obejmujące: zapewnienie sprawnego i bezpiecznego funkcjonowania państwa, zasilenie zasobami ludzkimi i materiałowymi Sił Zbrojnych RP oraz jednostek organizacyjnych odpowiedzialnych za bezpieczeństwo wewnętrzne państwa (...) ²¹. Strategia obronności przewiduje szeroki obszar działań podsystemu niemilitarnego w zakresie przygotowań obronnych, do których zalicza się: rezerwy państwowe, mobilizację gospodarki, militaryzację, ochronę obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa i obronności państwa, przygotowanie ochrony infrastruktury krytycznej, przygotowanie służby zdrowia, systemy łączności, szkolenia ochronne i kontrole zadań obronnych, potencjał naukowy i przemysłowy.

---

¹⁹ Ibidem, art. 3.

²⁰ Zob. *Strategia obronności...*, op. cit., s. 16–17.

²¹ Ibidem, s. 14.

Ważną rolę w realizacji zadań obronnych w podsystemie niemilitarnym powinna odgrywać obrona cywilna. Można jednak stwierdzić, że w praktyce obrona cywilna w Polsce nie funkcjonuje na dostatecznie wysokim poziomie pozwalającym na pełną realizację przewidzianych zadań, co zostało potwierdzone w odpowiednich raportach²². Obrona cywilna ma na celu *ochronę ludności, zakładów pracy i urzędzeń użyteczności publicznej, dóbr kultury, ratowanie i udzielanie pomocy poszkodowanym w czasie wojny oraz współdziałanie w zwalczaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska oraz usuwaniu ich skutków*²³.

Obrona cywilna zakłada wykorzystanie sił i środków cywilnych w każdych okolicznościach, nie tylko do potrzeb cywilnych. Jak przyjęto w jednej z publikacji, *obrona cywilna obejmuje wszystkie cywilne działania, wszystkich cywilnych podmiotów prawa państwowego, w każdych warunkach i okolicznościach funkcjonowania państwa i we wszystkich obszarach działania zorganizowanego w celu gwarantowania życiowych wartości bezpieczeństwa narodowego wobec wszystkich form zagrożeń i ich skutków*²⁴.

Poruszając problematykę obronności, należy wspomnieć także o zarządzaniu kryzysowym, będącym elementem kierowania bezpieczeństwem narodowym. W ostatnich latach dużą wagę przykładano do utworzenia i doskonalenia funkcjonowania systemu zarządzania kryzysowego, który opiera się na działalności administracji publicznej polegającej na zapobieganiu sytuacjom kryzysowym, przygotowaniu do przejmowania nad nimi kontroli w drodze zaplanowanych działań, reagowaniu w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowej, usuwaniu ich skutków oraz odtwarzaniu zasobów i infrastruktury krytycznej. Zadania z zakresu zarządzania kryzysowego realizowane są na wszystkich szczeblach administracji. W ich realizacji uczestniczą organy administracji rządowej, samorządowej oraz służby, straże i inspekcje a także podmioty gospodarcze.

Zarządzanie kryzysowe i obrona cywilna wciąż stanowią kwestię problemową ze względu na brak jasno określonych relacji wobec siebie oraz na pokrywanie się części zadań.

Wnioski

1. Zmiany w klasyfikacji nauk sprawiły, że nauki wojskowe zostały wykreślone, a pojawiły się dwie nowe dyscypliny: nauki o bezpieczeństwie oraz nauki o obronności.

---

²² Ocena stanu przygotowania obrony cywilnej w Polsce. Raport – stan na dzień 31 grudnia 2010 r., KG PSP, Warszawa 2011.

²³ Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym..., op. cit., art. 137.

²⁴ W. Kitler (red. nauk.), *Obrona cywilna (niemilitarna) w obronie narodowej III RP*, AON, Warszawa 2001, s. 51.

W nowym podziale poruszane mogą być znacznie szersze kwestie niż czyniono to w naukach wojskowych.

2. Wprowadzenie nauk o bezpieczeństwie i obronności wymaga dyskusji, co do przedmiotu badań każdej z dyscyplin.

3. Powyższy artykuł przedstawia zakres problemowy każdej z omawianych dyscyplin w sposób ogólny. Jednak już na podstawie dokonanej analizy stwierdzić można, że obronność jest pojęciem węższym w stosunku do bezpieczeństwa i zarazem jego elementem składowym. Realizacja zadań z zakresu obronności służy osiągnięciu stanu, jakim jest bezpieczeństwo.

M. Huzarski zauważa, że między terminem bezpieczeństwo a obronność można dostrzec zarówno elementy podobne, jak i pewne różnice²⁵. Kojarzy on obronność ściśle z działalnością obronną państwa, natomiast bezpieczeństwo jako pojęcie szersze ze środowiskiem międzynarodowym.

Z kolei J. Barcik uważa, że podział na bezpieczeństwo i obronność jest *nadmiernie akademicki, gdyż w praktyce przyjęte wyznaczniki rozdziału są nieprecyzyjne i stwarzają trudności w dokładnym przypisaniu niektórych kwestii do zakresu pojęciowego któregoś z dwu omawianych określeń*²⁶.

4. Jeżeli zatem obronność jest elementem bezpieczeństwa, to przyjęty podział na nauki o bezpieczeństwie i nauki o obronności budzi wątpliwości co do odrębnego funkcjonowania. Skoro dana jednostka naukowa posiada prawo do prowadzenia badań z bezpieczeństwa, to w ramach tych badań może także poruszać problemy dotyczące obronności.

Z przytoczonych w artykule treści jasno wynika, że obronność jest mocno związana z bezpieczeństwem. W wielu obszarach poruszane problemy będą należeć zarówno do nauk o bezpieczeństwie, jak i obronności, np.: nie można jednoznacznie przypisać tylko do jednej z tych dyscyplin zadań realizowanych przez Siły Zbrojne RP czy organy administracji publicznej.

SECURITY AND DEFENCE AS NEW SCIENTIFIC DISCIPLINES

Abstract: Due to transformations in academic sciences and higher education, military sciences have emerged. At the same time two new scientific disciplines (branches) were created, i.e. security sciences and defence sciences. The introduction of these disciplines needs defining the research subject matter for each of them.

---

²⁵ Por., M. Huzarski, *Zmienne podstawy...*, op. cit., s. 13.

²⁶ J. Barcik, *Europejska Polityka Bezpieczeństwa i Obrony. Aspekty prawne i polityczne*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz–Katowice 2008, s. 18.

The content of the article generally outlines problems that these two disciplines may research. The analysis of the definitions listed in the paper results in the fact that defence is a narrower notion than security and it is its element at the same time.

Defining the research area of these disciplines still remains an open question. However, according to the author, defence sciences should be included in security sciences because of the relations between defence and security.